

ŞÜPHELİ ALACAKLARIN VE DEĞERSİZ ALACAKLARIN KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Fahrettin AÇAR*

ÖZ

Ticari ve zirai faaliyetler icabı işletmeler birbirlerine mal veya hizmet alım yada satımında bulunurlar. Bu mal veya hizmetlerin alım satımlarının bedeli bazen peşin yapılırken bazen de vadeli veya vadeli ödeme araçları ile ödeme ileriki bir tarihte gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde mal veya hizmetlerin alım ve satımların karşılığının ileriki tarihte ödenmesi ile anlaşılan alış verişlerin daha sonra bazı sebeplerle öden(e)memesi veya ödenmesinde şüphelenmeye neden olan gelişmeler yaşanabilmektedir. Bu şekilde ileri tarihli ödeme yöntemi ile yapılan alım satımların bedellerinin öden(e)memesi veya ödemenin şüpheli hale gelmesine konu olan satışların işlem sırasında satıcı tarafından hesaplanan, alıcı tarafından ise indirimine konu olan Katma Değer Vergisinin de içinde barındıran bedelinin öden(e)memesi veya şüpheli hale gelmesi durumuna karşı oluşan ikinci duruma göre Katma Değer Vergisi mükellefleri hesapladıkları veya indirimine konu ettikleri KDV'yi oluşan yeni duruma göre düzeltme hakları doğmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ticari faaliyet, Zirai faaliyet, Değersiz alacak, Şüpheli alacak, KDV

1-GİRİŞ

Ticari ve zirai faaliyet kapsamında işletmelerin kazancı tahakkuk ilkesi ve dönemsellik ilkeleri çerçevesinde kazanç hesaplanıp ve gelir veya kurumlar vergisi matrahı bu ilkeler çerçevesinde hesaplanıp üzerinde vergi hesaplanması yapılmaktadır. Bu kapsamda işletmelerde tahakkuk esası çerçevesinde satılan mal veya hizmetlerin bedelinin elde edilmediği halde tahakkuk etmesinden dolayı gelir veya kurumlar vergisi hesaplanmaktadır. Katma Değer Vergisi kanunu kapsamında da işletmeler mal ve hizmetlerinin satışının bedelini tahsil etmeseler dahi Katma Değer Vergisini hesaplayıp beyannameyle beyan etmek zorundadırlar. Aynı şekilde mal veya hizmet alan işletmeler ise istisnalar hariç işletmelerinde kullanmak veya satmak üzere satın aldıkları mal veya hizmetleri üzerinde hesaplanan vergileri indirim konusu yapabileceklerdir.

* Vergi Müfettiş Yrd.

İşletmeler mal veya hizmetlerinin bedelini bazen peşin alırken bazen de vadeli satabilmektedir. Bu şekilde vadeli satılan mal veya hizmetlerin edellerinin tahsilinde bazen olumsuz durumlar gerçekleşerek alacak şüpheli hale gelmekte veya doğrudan değersiz alacak haline dönüşmektedir.

2-ŞÜPHELİ HALE GELEN ALACAKLARDA KATMA DEĞER VERGİSİ

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 323 maddesi kapsamında ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

- 1- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
- 2- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder. Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.²⁶

Şeklinde hüküm konulmuştur. Bu kapsamda Gelir vergisi veya kurumlar vergisi mükelleflerinin kredili mal veya hizmet satışları üzerinden hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda mezkûr kanunda açık hüküm bulunmamasından dolayı 05.05.2004 tarihli 25453 sayılı resmi gazete yayınlanan 334 sıra nolu Vergi Usul Kanununun Genel Tebliğinin V. bölümünde bu hususla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamalarda Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacak olduğu belirtilmiş olup, devamında Katma Değer Vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacağı düzenlenmiştir. Bu açıklamalar çerçevesinde VUK'un 323. Maddesi kapsamında şüpheli hale gelen alacakların içinde yer alan

²⁶ VUK'un 323. maddesi

KDV için de alacağın şüpheli hale geldiği dönem için karşılık ayrılarak ilgili dönem giderlerine intikal ettirilebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus hesaplanan verginin şüpheli hale gelmesi durumunda mükellefe indirim hakkı tanınmıyor sadece gider yazılabilmesi hakkı tanınmıştır. Fakat şüpheli alacağın değersiz alacağa dönüşmesi halinde gider yazılan KDV'nin gelir yazılması şartıyla indirim yapma hakkı olacaktır.

Şüpheli hale gelen alacağın sonradan değersiz alacak haline dönüşmesi halinde indirim konusu yapılacak KDV'nin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

Örnek: ASEL A.Ş. 2019 yılında 2000+KDV'ye sattığı mallarının bedeli alıcı tarafından vadesinde ödenmemiş ve vadesinden hemen sonra dava konusu edilmiştir. Söz konusu firma alacağının tamamı için karşılık ayırmıştır.

128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR HS.	2.360
654 KARŞILIK GİDERLERİ HS.	2.360
120 ALICILAR HS.	2.360
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	2.360

Şüpheli hale gelen alacak için karşılık ayrılması

192 DİĞER KDV	360
----------------------	------------

Değersiz hale gelen alacaklara ilişkin indirilen KDV

644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR HS.	360
--	------------

Karşılık ayrılan KDV'nin Gelir Kaydı

Karşılık ayrılan KDV'nin indirim konusu yapılması

3-DEĞERSİZ HALE GELEN ALACAKLARDA KATMA DEĞER VERGİSİ

Vergi Usul Kanununun 322. Maddesinde; Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler.²⁷ şeklinde hüküm bulunmaktadır. Ticari veya zirai kazançları bilanço esasına göre veya işletme hesabı esasına göre tespit edilsin tüm mükelleflerin değersiz hale gelen alacaklarını ilgili dönem giderlerine intikal ettirilmesinde kanuna muhalefet bir durum olmayacaktır. İlgili Kanunun 322. maddesinde kazai hüküm ile ifade edilmek istenen mahkeme kararıdır. Kanaat verici vesika ise alacağın tahsilinin imkânsızlaştığına dair vergi hukukunda aşağıda yer alan belgelerdir.

- Borçlunun gaipliğine ilişkin mahkeme kararı,
- Konkordato ilan edildiği durumda alacaklının borçluyu ibra ettiği tutar,
- Alacağın olmadığını ifade eden mahkeme tutanakları,
- Borçlunun herhangi bir malvarlığı bırakmadan ölümü ve mirasçılardan da mirası red kararı,
- Borçlunun memleketi terk ettiği ve haczi mümkün mal bulunmadığını gösteren belgeler,
- Mahkeme huzurunda sulh suretiyle alacağın bir kısmından vazgeçilmesi,

Mal teslimi veya hizmetin ifası edilmesi karşılığında hesaplanan Katma Değer Vergisinin alacağın herhangi bir şekilde tahsil edilmemesi sebebiyle hesaplanan Katma Değer Vergisi 01.01.2019 tarihine kadar işlemin bedeli gibi gider yazılmaktaydı; fakat bu durum mükellef üzerinde haksız bir yük oluşturmaktaydı. 06.04.2018 tarihli 30383 sayılı resmi gazete yayımlanan 7104 sayılı kanunun 8. maddesinde Vergi Usul Kanununun 322 nci maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin hesaplanan ve beyan edilen katma değer vergisi, alacağın zarar yazıldığı vergilendirme döneminde indirim konusu yapılabilir (Şu kadar ki Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre karşılık ayrılmak suretiyle gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınan katma değer vergisinin bu fıkra kapsamında indirim konusu yapılabilmesi için gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gelir olarak dikkate alınması şarttır.) şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme neticesinde Katma Değer Vergisinin 29/4. maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılarak mükellef üzerinde kalan verginin indirim yoluyla mükellef üzerinde kalması durumuna son verilmiştir. Değersiz alacaklar içinde yer alan KDV için

²⁷ VUK'un 322. maddesi

yapılan hukuki düzenleme ile Katma Değer Vergisi Kanununun ana mantığına ve vergide adalet ilkesine uygun hale getirilmiştir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus değersiz alacak olarak gider yazılmadan önce şüpheli hale gelen ve karşılık ayrılan alacaklara ait Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılması için daha önce gider yazılan Katma Değer Vergisinin gelir olarak kayıtlara alınması sonucunda indirim konusu yapılması gerekmektedir. Aksi durumda değersiz hale gelen alacaklar içinde yer alan KDV'nin hem gider yazılmasına hem de indirim konusu yapılmasına neden olunacaktır.

Söz konusu değersiz hale gelen bir alacağın KDV'nin indirim konusu yapılmasıyla ilgili muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır.

Örnek: ASEL A.Ş. 2019 yılında yaptığı hizmet satışının karşılığında 2.000+ KDV alacağını tahsil edememiş ve alacak mahkeme kararı sonrasında değersiz alacak haline dönüşmüştür.

192 DİĞER KDV	360
Değersiz hale gelen alacaklara ilişkin indirilecek KDV	
120 ALICILAR HS.	360
Değersiz alacak haline gelen KDV alacağının	
İndirim konusu yapılması	
Değersiz hale gelen KDV'nin indirim konusu yapılması	

4- SONUÇ

İşletmeler ticari ve zirai faaliyetleri kapsamında sattıkları malları veya ifa ettikleri hizmetlerin bedelini bazen peşin olarak yapılmakata bazen de vadeli olarak yapmaktadır. Bu kapsamda kredili satışlarının bedelinin tahsili belli sebeplerle şüpheli hale gelmekte bazen ise direk değersiz alacağa dönüşmektedir. Mal satışları veya hizmet ifası karşılığında düzenlenen faturalarda veya benzeri vesikalarda yer alan Katma Değer Vergisinin alacağın şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılması durumunda söz konusu KDV için de karşılık ayrılıp gider yazılabilesine 5 Mayıs 2004 tarihinde yayınlanan 334 sıra nolu VUK genel tebliği ile mümkün hale gelmiştir. Değersiz hale gelen alacaklar içinde yer alan Katma Değer Vergisi gider yazılmaktaydı; fakat 7104 sayılı kanununun 8. Maddesinde 3065 sayılı Katma

Değer Vergisi Kanununun 29/4 maddesi eklenmiştir.Bu düzenleme ile beraber 01.01.2019 tarihinden itibaren değersiz hale gelen alacaklar içinde yer alan Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılmasına izin verilmiş; fakat söz konusu alacak değersiz alacak haline dönüşmeden önce şüpheli alacak kapsamında karşılık ayrılıp gider yazılan Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılabilmesi için öncelikle gider yazılan KDV'nin gelir olarak kayıtlara alınması gerekmektedir.Katma Değer Vergisi kanununda yapılan bu değişiklikle vergide adalet ilkesine uygun bir hukuki düzenleme olmuştur.Bu açıklamalar çerçevesinde şüpheli hale gelen alacaklar içinde yer alan KDV gider yazılırken değersiz hale gelen alacaklar içinde yer alan Katma Değer Vergisi ise indirim konusu yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

Maliye Bakanlığı (05.05.2004). *334 sıra nolu Vergi Usul Genel Tebliği*. Ankara : Resmi Gazete (25453 sayılı)

Maliye ve Gümrük Bakanlığı (30.11.1984). *1 seri nolu Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Genel Tebliği*. Ankara : Resmi Gazete (18591 sayılı Mükerrer)

T.C. Yasalar (02.11.1984). *3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (18563 sayılı)

T.C. Yasalar (06.01.1961). *193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10705 sayılı)

T.C. Yasalar (10.01.1961). *213 sayılı Vergi Usul Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10705 sayılı)

T.C. Yasalar (21.06.2006). *5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (26205 sayılı)